

2. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна? [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.industry4ukraine.net/publications/innovacijnyj-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna/>.

3. Карпов А.Л. Конкурентоспособность: тактика и стратегия промышленного предприятия: монографія [Текст] А.Л. Карпов. – Омск.: ОмГУ, 2009 – 180 с.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Котелевець Д. О., канд. екон. наук, докторант, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, м. Київ, Україна

Державне регулювання економіки – це складна система, яка у своєму ядрі є сталим об'єктом, що невіддільно пов'язаний із розвитком економічних відносин у суспільстві. Проте, в різних умовах економічного розвитку країн така система може набувати різних особливостей та специфічних рис. При цьому в будь-якому випадку ефективність функціонування такої системи є об'єктивно важливою складовою забезпечення розвитку економічних відносин.

Враховуючи надзвичайну важливість державного регулювання для розвитку економічних систем різних типів, нині ці питання активно вивчаються науковцями в усьому світі. Насамперед науковці намагаються обґрунтувати роль держави в розвитку таких систем, враховуючи специфічні риси їх функціонування. Також важливими є питання пошуку меж державного втручання в економічні процеси та початок роботи ринкових механізмів. При цьому в різних країнах державне регулювання повинно враховувати історичні, ментальні, культурні особливості розвитку окремих територій, держав та регіонів. Отже, державне регулювання економіки як об'єкт наукового пізнання є актуальним питанням для постійного поглиблення нових теоретичних та прикладних положень формування і здійснення такого регулювання.

Державне регулювання економіки є важливою складовою розвитку не лише господарських відносин, але й не завжди явно, опосередковано впливає і на розвиток інших соціальних систем [2; 12]. Світова економічна думка, визначаючи сутність державного регулювання економіки, у широкому розумінні поняття державного регулювання економіки трактує як державне втручання; у звуженій інтерпретації в поняття державного регулювання включають лише адміністративно-правову регламентацію підприємницької діяльності, що не відображає повною мірою сутність процесів державного регулювання [5]. Погоджуємося з цією позицією і саме тому поділяємо думку Г. Третяк, яка зауважує, що «державне регулювання економіки – це створення приблизно однакових стартових умов для формування, становлення і розвитку індивідуума незалежно від його соціального походження і майнового стану (доступу до середньої, вищої освіти, медичного забезпечення, юридичного захисту), а також забезпечення функціонування непривабливих для приватного капіталу галузей, які, проте, потрібні суспільству» [10, с. 17].

Проведемо аналіз сутності державного регулювання економіки як однієї з можливих форм втручання органів державної влади в розвиток суспільних систем. Спочатку розглянемо сутність таких понять, як «регулювання», «державне регулювання» і з урахуванням отриманих результатів конкретизуємо зміст державного регулювання економіки.

Регулювання є одним із ключових процесів у системі впливу одних об'єктів на діяльність інших. Поняття «регулювання» походить із латини та означає «підпорядкування певному порядку» [5]. В Академічному словнику української мови регулювання розглядається як похідне явище від слова «регулювати» – впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі [8].

Державне регулювання можна розглядати з декількох позицій. У Фармацевтичній енциклопедії надано таке трактування сутності державного регулювання – сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ та організацій на розвиток суспільного способу виробництва з метою стабілізації та пристосування до умов, що змінюються [26]. Наприклад, Н. Саніахметова зазначає, що державне регулювання – це заснована на законодавстві одна з форм державного впливу на економіку шляхом встановлення та застосування державними органами правил, спрямованих на коригування економічної діяльності фізичних та юридичних осіб, що підтримується можливістю застосування правових санкцій у разі їх порушення [7, с. 17]. Г. Смолин вважає, що державне регулювання – це комплекс форм і засобів централізованого впливу на розвиток економічних суб'єктів і процесів з метою стабілізації та пристосування існуючої економічної системи до умов, що змінюються, зокрема пристосування економічних відносин і господарського механізму до заходів та потреб розвитку продуктивних сил [9, с. 17].

Д. Миргородський вважає, що державне регулювання – це процес управлінського впливу держави на стан окремих сегментів ринку (реального ринку, грошового ринку, ринку праці, зовнішньоекономічного сегмента) за рахунок зміни мікро- і макроекономічних параметрів з метою досягнення збалансованого зростання (економічного зростання при повній зайнятості всіх факторів) економічної системи. Отже, державне регулювання – це система заходів держави для забезпечення виконання всіх своїх функцій [6, с. 92]. Погоджуємося з позицією Д. Миргородського, що державне регулювання є не тільки відносинами, їх системою, яка виникає з метою впливу на діяльність виключно економічних суб'єктів. Фактично в межах сучасного суспільства органи державної влади мають здатність впливати на функціонування всіх без винятку суспільних систем, використовуючи спектр різних методів і інструментів. Проте не завжди мета такого регулювання полягає у впливі на функціонування і розвиток господарських процесів. Наприклад, одним із видів державного регулювання є правове регулювання, яке, з одного боку, є невід'ємною складовою регулювання економічних відносин, але також охоплює і інші суспільні системи, які також на основі такого регулювання мають здатність розвиватися.

Враховуючи представлені положення щодо трактування сутності поняття «державне регулювання», розглянемо також особливості реалізації такого регулювання в економічних системах та конкретизуємо його зміст.

Сьогодні в науковій літературі можна зустріти значну кількість наукових підходів до розгляду сутності державного регулювання економіки. Враховуючи, що таке регулювання пов'язане з розвитком усіх без винятку економічних систем, то відповідно існує значна кількість наукових робіт у цьому напрямку, в межах яких конкретизуються змістовні та онтологічні ознаки такого регулювання. У значній кількості наукових праць вчені досліджують виключно особливості використання окремих елементів державного регулювання економіки для розвитку конкретних економічних систем. Саме тому в науковій літературі трапляються такі поняття, як «державне регулювання інноваційної діяльності», «державне регулювання підприємницької діяльності», «державне регулювання господарської діяльності», «державне регулювання розвитку регіонів» і т. ін.

Виокремлення та систематизація наукових концепцій до розгляду сутності категорії «державне регулювання економіки» дозволило при їх детальному розгляді конкретизувати основні підходи до трактування змісту такого регулювання. Розглянемо сутність таких підходів детальніше.

1. *Системний підхід* – сутність цього підходу полягає у розгляді державного регулювання економіки як цілісної системи, яка складається зі структурних компонентів, які в поєднанні визначають онтологічну природу такого регулювання.

2. *Комплексний підхід* – розгляд державного регулювання економіки як сукупності окремих компонентів, а саме методів, інструментів, важелів та принципів їх використання.

3. *Функціональний підхід* – сутність підходу полягає в розгляді державного регулювання економіки як однієї з функцій держави, яка повинна виконуватися для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства. Прихильником такої концепції є, наприклад, О. Бородін, який зазначає, що «державне регулювання економіки – забезпечення динамічного економічного зростання в середньостроковій перспективі, а в довгостроковому плані підвищення конкурентоспроможності країни у світовому господарстві» [1]. О. Чечель зауважує, що «державне регулювання економіки – важлива функція державного управління... Основною метою такого регулювання є забезпечення сприятливих умов для сталого економічного розвитку та подальшого економічного зростання в Україні, досягнення соціальної стабільності, підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності країни» [13].

4. *Поведінковий підхід* – концепція, за якою державне регулювання економіки розглядається як певна діяльність органів державної влади, сутність якої зводиться до здійснення ними впливу на функціонування і розвиток інших економічних суб'єктів, тобто їх економічної поведінки з метою досягнення очікуваних результатів.

Таким чином, розглянувши окреслені вище підходи, на наше переконання,

державне регулювання економіки як об'єкт дослідження варто розглядати як цілісну систему, яка складається з відповідних, притаманних їй онтологічно компонентів, які взаємодіють між собою, реалізуючи базові функції такого регулювання, забезпечуючи досягнення його мети. Розгляд державного регулювання економіки як системи також дозволяє більш глибоко зрозуміти особливості такого регулювання, складність його формування і реалізації. Конкретизацію сутності системи державного регулювання економіки свідомо в межах цієї статті не будемо надавати, оскільки здійснення цього вимагає проведення додаткових наукових досліджень.

Проте аналіз різних підходів до розгляду змісту державного регулювання економіки дозволила виокремити такі змістовні ознаки такого виду регулювання:

– обов'язковість для розвитку – державне регулювання економіки є обов'язковим елементом забезпечення розвитку економічних відносин у межах національного господарства, стимулювання господарської поведінки економічних суб'єктів з метою формування умов для їх активного та стабільного функціонування;

– цілеспрямована детермінація – державне регулювання економіки спрямоване на розвиток тих або інших економічних систем і полягає у здійсненні органами державної влади та іншими інститутами цілеспрямованого впливу на умови такого розвитку;

– суб'єктна взаємодія – державне регулювання економіки це сукупність інструментів, за допомогою яких можна впливати на економічну діяльність, проте, в будь-якому випадку таке регулювання відбувається на основі не виключно директивної взаємодії між органами державної влади та суб'єктами господарювання, а досить часто і на основі взаємовигідної кооперації;

– системний характер – державне регулювання економіки з позиції системного аналізу є складною, багатокомпонентною системою, якій притаманні всі риси системності;

– процесний вимір – державне регулювання економіки – це діяльність, процес впливу на економічних суб'єктів з метою формування бажаної моделі їх економічної поведінки та ін. [3; 4; 14].

У межах дослідження розглянуто сутність категорії державне регулювання економіки. Зокрема встановлено, що окреслена дефініція є важливою складовою економічної науки, а саме регулювання, що здійснюється органами державної влади, невід'ємною складовою розбудови національного господарства. Для конкретизації змісту зазначеної категорії розглянуто зміст таких понять як «регулювання», «державне регулювання». Результати ґрунтовного аналізу наявних у наукових роботах підходів до розгляду сутності державного регулювання економіки дозволили виокремити значну кількість таких підходів, встановити наявність поліваріантності в поглядах вчених на зміст та природу такого регулювання. У підсумку було виокремлено окреслені підходи та проведено їх систематизацію, а саме ідентифіковано наступні основні концепції розгляду сутності державного регулювання економіки: системний підхід, комплексний підхід, функціональний підхід, поведінковий підхід.

Список використаних джерел:

1. Бородин О. Д. Еволюція теоретичних основ державного регулювання економіки. *International Scientific Journal*. 2015. № 8. С. 96–100.
2. Гонта О. І., Дубина М. В., Пілевич Д. С. Формування комплементарної інвестиційної політики України: виклики глобалізації та вимоги економічної безпеки : монографія. Чернігів : Чернігівський державний інститут економіки і управління, 2013. 184 с.
3. Жаворонок А. В., Холявко Н. І. Становлення малого і середнього підприємництва у забезпеченні соціально-економічного розвитку національної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 59-1. С. 62–67.
4. Жаворонок А., Марич А. Теоретичні основи розвитку інноваційного підприємництва у національній економіці. *Економічний дискурс*. 2020. Вип. 4. С. 104–110.
5. Колісник Г. М. Сутність державного регулювання в політиці сприяння управління витратами підприємництва. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 4. С. 88-92. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22911/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%9C%D0%A3%D0%9A%D0%90%D0%A7%D0%95%D0%92%D0%9E.pdf>.
6. Миргородський Д. Ю. Теоретичні підходи до дефініції поняття «державне регулювання економіки». *Вісник НТУ "ХП"*. 2012. № 49. С. 90–98.
7. Саніахметова Н. О. Поняття державного регулювання підприємництва. *Українське комерційне право*. 2005. № 6. С. 10–17.
8. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/reghuljuvaty>.
9. Смолин Г. В. Державне регулювання господарської діяльності : курс лекцій. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 58 с.
10. Третяк Г. С., Бліщук К. М. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 128 с. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%8F%D0%BA.pdf>.
11. Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua>.
12. Холявко Н. І., Гонта С. В., Дубина М. В. Освітні детермінанти формування ментального простору трансформації структури національної економіки : монографія. Чернігів : Видавець Бригинець О.В., 2019. 344 с.
13. Чечель О. Принципи та механізм державного регулювання економіки. Демократичне врядування. 2014. Вип. 13. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=DeVr_2014_13_8.
14. Шапошников К. С. Вплив інституційного середовища на інноваційний розвиток економіки регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29. С. 34–36.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК УМОВА ЙОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Краївська І.А., канд. екон. наук, Сорокіна Л.С., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Поняття «стійкість» походить з Латини. У перекладі з лат. мови термін *stabilis* означає стійкість і регулярність. Стийкий об'єкт характеризується такими визначеннями, як твердий, стійкий, міцний, непохитний, безпечний, незмінний,